

Trodimenzionalno oblikovanje likovnih uradaka djece rane dobi

Mihalić, Danaja

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Rijeci, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:189:217395>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-02**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Teacher Education - FTERI Repository](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
UČITELJSKI FAKULTET U RIJECI

Danaja Mihalić

Trodimenzionalno oblikovanje likovnih uradaka djece rane dobi

DIPLOMSKI RAD

Rijeka, 2023.

SVEUČILIŠTE U RIJECI

UČITELJSKI FAKULTET U RIJECI

Integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni učiteljski studij

Trodimenzionalno oblikovanje likovnih uradaka djece rane dobi

DIPLOMSKI RAD

Predmet: Umjetnički programi

Mentor: doc. dr. sc. Anita Rončević

Student: Danaja Mihalić

Matični broj (JMBAG): 0299016045

U Rijeci, studeni, 2023.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da sam diplomski rad izradila samostalno, uz preporuke i savjetovanje s mentorom. U izradi rada pridržavala sam se Uputa za izradu diplomskog rada i poštivala odredbe Etičkog kodeksa za studente/studentice Sveučilišta u Rijeci o akademskom poštenju.

Potpis studentice

Mihalčić Daria

ZAHVALA

Veliku zahvalnost u prvom redu dugujem svojoj divnoj mentorici dr.sc. Aniti Rončević.

Hvala Vam što ste pristali biti moj mentor i što ste me riječima ohrabrenja vodili u pisanju ovog diplomskog rada. Hvala Vam na strpljenju, savjetima, nesebičnoj podršci, razumijevanju te uloženom trudu.

Veliko hvala djeci i roditeljima Dječjeg vrtića Karlovac te ravnateljici koja mi je dozvolila da ovo istraživanje provedem u vrtiću.

Veliku zaslugu za sve što sam postigla iskazujem svojoj obitelji, osobito majci koja mi je najveća podrška tijekom cjeloživotnog obrazovanja.

Zahvaljujem se svojim prijateljicama i kolegicama Dubravki Jakuš Kosović i Klari Kasunić koje su me uvijek ohrabrivale i bile uvijek tu kada je bilo potrebno.

Hvala kolegicama s posla te svim prijateljima koji su bili uz mene kao velike potpore tijekom cijelog studija.

SAŽETAK

Trodimenzionalno oblikovanje raznim materijalima izrazito je korisno za razvoj djece rane dobi, potičući njihovu kreativnost, koncentraciju i fine motoričke vještine.

Oblici kao što su štapić – valjčić, pločica, kuglica osnovni su simboli u dječjem likovnom trodimenzionalnom izražavanju. Oni su značajni kao i osnovni simboli u crtežu (Belamarić, 1986).

Glina i/ili slični elementi oblikuju se na razne načine, gnječenjem, savijanjem, produbljivanjem, oduzimanjem od mase i dodavanjem mase (Šošić, 2019).

U radu je prikazano trodimenzionalno oblikovanje djece rane dobi kojima je omogućeno da se igraju sa volumenom, teksturom i formama kako bi stvorili likovno djelo koje se doživljava sa svih strana, a ne samo kao ravna površina što je slučaj sa dvodimenzionalnim djelima. Trodimenzionalno oblikovanje odnosi se na stvaranje likovnih djela koji imaju dubinu i prostornu prisutnost za razliku od dvodimenzionalnih koja su ravna.

U ovom radu proveden je empirijski dio kojim se istražuje način i značenje istraživanja dječjih uradaka djece rane dobi sa različitim prostorno plastičnim materijalima.

Opisano istraživanje je provedeno u Dječjem vrtiću Karlovac, 2023. godine, u kojem je sudjelovalo 19-ero djece u dobi od 1,5 godine do 3 godine, jedne jasličke odgojne skupine. Analizom 39 dječjih likovnih uratka pokušao se dobiti uvid oblikuju li djeca rane dobi reljef, volumen te slažu li namjerno boje prilikom trodimenzionalnog oblikovanja. U istraživanju je korišten kvalitativan pristup. Rezultatima je prikazano da djeca rane dobi u trodimenzionalnom oblikovanju oblikuju skulpture i reljefe kao što i namjerno koriste određenu boju u prikazu skulpture i reljefa.

Ključne riječi: Trodimenzionalno oblikovanje, dijete rane dobi, odgojitelj, skulptura, reljef.

ABSTRACT

Three-dimensional modeling with various materials is extremely useful for the development of children at an early age, encouraging their creativity, concentration and fine motor skills.

Shapes such as a stick - a roller, a tile, a ball are basic symbols in children's artistic three-dimensional expression. They are as significant as the basic symbols in a drawing (Belamarić, 1986).

Clay and/or similar elements are shaped in various ways, by kneading, bending, deepening, subtracting from mass and adding mass (Šošić, 2019).

This paper shows the three-dimensional shaping of children of an early age who are enabled to play with volume, texture and forms in order to create a work of art that is experienced from all sides, and not only as a flat surface, which is the case with two-dimensional works. Three-dimensional design refers to the creation of works of art that have depth and spatial presence, as opposed to two-dimensional ones that are flat.

In this paper, an empirical part was conducted, which investigates the way and meaning of researching children's works of early age children with different spatially plastic materials.

The described research was carried out in Kindergarten Karlovac, in 2023, in which 19 children aged 1.5 to 3 years, from a nursery school group, participated. Through the analysis of 39 children's works of art, an attempt was made to gain an insight into whether children of an early age form relief, volume, and whether they intentionally combine colors during three-dimensional modeling. A qualitative approach was used in the research. The results showed that children of an early age shape sculptures and reliefs in three-dimensional design, as well as intentionally use a certain color in the representation of sculptures and reliefs.

Key words: Three-dimensional modeling, children at an early age, educator, sculpture, relief

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
2. UPORABA TRODIMENZIONALNOG OBLIKOVANJA U RADU S DJECOM RANE DOBI (1,5 – 3 godine).....	2
2.1.Prostorno materijalni uvjeti rada.....	2
2.2.Razvojne mogućnosti djece 1,5 – 3 godine u trodimenzionalnom oblikovanju.....	3
2.2.1. Tjelesno i zdravstveno područje.....	3
2.2.2. Socio – emocionalno područje.....	4
2.2.3. Komunikacijsko područje.....	5
2.2.4. Spoznajno područje.....	5
2.2.5. Likovno područje.....	6
3. TRODIMENZIONALNO OBLIKOVANJE.....	7
3.1.Značajke i svojstva volumena.....	7
3.2.Likovno područje u ranoj i predškolskoj dobi.....	8
3.2.1. Glina.....	8
3.2.2. Plastelin.....	9
3.2.3. Lim – aluminijska folija.....	9
3.2.4. Drvo.....	10
4. KOMPETENTNOST ODGOJITELJA I MODELI OSTVARIVANJA NJIHOVE PROFESIONALNOSTI.....	11
4.1.Uloga odgojitelja kao voditelja likovnih aktivnosti.....	11
4.2.Poticanje dječjeg stvaralaštva likovnim jezikom.....	12
4.3.Ometanje dječjeg likovnog stvaralaštva.....	13
5. PRAKTIČNI DIO – METODOLOGIJA.....	15
5.1.Cilj i svrha istraživanja.....	15
5.2.Zadaci istraživanja.....	15
5.3.Istraživačka pitanja i hipoteze.....	15
5.4. Istraživačke metode i instrumenti	15
5.5.Uzorak ispitanika – sudionici.....	16
6. OPIS ISTRAŽIVANJA – REZULTATI ISTRAŽIVANJA.....	17
6.1.Motivacija za likovnu aktivnost i stvaralački dio – Glina.....	17
6.1.1. Dječji likovni uratci.....	18

6.2.Motivacija za likovnu aktivnost i stvaralački dio – Plastelin.....	31
6.2.1. Dječji likovni uratci.....	31
6.3.Motivacija za likovnu aktivnost i stvaralački dio – Lim (alumijska folija).....	39
6.3.1. Dječji likovni uratci.....	39
6.4.Motivacija za likovnu aktivnost i stvaralački dio – Drvo.....	45
6.4.1. Dječji likovni uratci.....	45
7. ZAKLJUČAK – ZNAČAJ OVOG ISTRAŽIVANJA.....	57
8. LITERATURA.....	58

1. UVOD

Djeca uživaju dodirujući stvari i istražujući njihov sastav, strukturu i mogućnosti. Likovne aktivnosti tu imaju veliku važnost jer upravo one djeci pružaju mogućnost istraživanja, kombiniranja, promicanja vještina, rješavanja problema i kritičkog mišljenja, razvijanje fine motorike, vještine vizualne selekcije i razvijanje matematičkih elemenata.

Djeci rane dobi potrebno je vrijeme za istraživanje likovnosti i otkrivanje likovnih tehnika koje promiču socijalnu interakciju, kao što su razne mase za modeliranje. One promiču i djetetov osjećaj za dodir, promiču istraživanje boja i stvaranje novih koje dijete miješa. Ono se opušta i kreira nove oblike. Odgajatelji su veliki usmjerivači odnosno "osnivači" prostora za poticanje kreativnosti i dječjeg likovnog stvaralaštva.

Razlog odabira ove teme je želja za istraživanjem trodimenzionalnog oblikovanja djece rane dobi (1,5 godina – 3 godine), mogu li djeca rane dobi trodimenzionalnim oblikovanjem oblikovati strukturu, reljef te mogu li prilikom oblikovanja namjerno ili spontano koristiti određenu boju u prikazu skulpture ili reljefa.

Manipuliranjem različitim materijalima djeca otkrivaju razne načine njihove uporabe, postupke trodimenzionalnog oblikovanja te usvajaju likovna iskustva za daljnje prostorno - plastično oblikovanje. Likovne aktivnosti oblikovanja različitih materijala imaju pozitivan učinak na sve aspekte razvoja djeteta.

Cilj rada je dati pregled o trodimenzionalnom oblikovanju dječjih uradaka djece rane dobi s različitim prostorno-plastičnim materijalima.

Metode korištene u izradi rada su bilježenje, fotografiranje, dokumentiranje, arhiviranje i analiziranje dječjih likovnih uradaka.

Ovim radom prikazat će se postojeće spoznaje o trodimenzionalnom oblikovanju djece rane dobi, te provedeno istraživanje kojim je prikazana analiza dječjih uradaka djece rane dobi u različitim prostorno-plastičnim materijalima.

2. UPORABA TRODIMENZIONALNOG OBLIKOVANJA U RADU S DJECOM RANE DOBI (1,5 – 3 godine)

U razdoblju do treće godine života važan je razvoj likovnih sposobnosti pa je jedna od najvažnijih zadaća u likovnom stvaranju razvoj motorike ruku koristeći različite materijale. Glina za upotrebu u razvoju likovnih sposobnosti jedan je od najboljih materijala za takve zadatke i niti jedan drugi materijal je ne može zamijeniti, zbog njene konzistencije (Zupančić, 2014).

U prvoj upotrebi gline djeca pokazuju veliki interes za samo oblikovanje materijala. Kada djeca zadovolje prvotnu potrebu taktilnog istraživanja gline počinju stvarati prve oblike. Svaki taj oblik postaje element od kojeg će nastati trodimenzionalni prikaz neke veće cjeline. U tim cjelinama uočavaju se oblici koji su otkinuti ili pak oblikovani u kuglice, štapiće i valjčiće. Komadići gline odnosno oblikovane pločice tvore dvodimenzionalne i trodimenzionalne različite motive (Belamarić, 1986).

2.1. Prostorno materijalni uvjeti rada

Prostorno – materijalni kontekst vrlo je bitan u razvoju djeteta i njegove cjelokupne ličnosti. Veliku ulogu u tom stvaranju bogatog prostorno – materijalnog konteksta ima odgojitelj. Odgojitelj prostor koncipira na način da djeci pruži mogućnost sudjelovanja u svim vrstama aktivnosti koje su po mnogočemu kvalitetne i prožete umjetnošću (Slunjski, 2022). On stvara radionicu u kojoj će djeca moći istraživati preuzimajući ulogu istraživača, prijatelja, suigrača i umjetnika. Uloga umjetnika jedna je od prvih uloga za koju djeca pokazuju interes već od najmlađe dobi. Kako bi djecu poticali na razvijanje i istraživanje vlastite kreativnosti, zabavljanje novim materijalima (kao što su drvo, pijesak, tkanina, kreda, glina) te razvijanje taktilnih sposobnosti, odgajatelji u prostoru formiraju centar za likovno izražavanje (Szanton, 2000). To je mjesto gdje su djeca konstantno uključena, gdje istražuju različite medije, gdje slikaju, crtaju, režu i modeliraju. Sve vrste medija, od olovaka u boji, flomastera, kistova i tempera, raznobojnih papira, škara, ljepila pa sve do plastelina, glinamola, gline te niza drugih materijala, trebaju biti uočljive i pristupačne djeci kako bi ih djeca mogla svakodnevno koristiti. Na taj način djeci se omogućuju iskustva u poticanju kreativnosti, stvaranje dvodimenzionalnih i trodimenzionalnih djela. Ta dječja umjetnička djela koja djeca ostvaruju postavljena su u sobi boravka i na taj način privlače djecu da ih gledaju te govore o umjetnosti. Likovnim

aktivnostima daje se djeci prilika da govore o onome što vole, što ih ispunjava i na koji način umjetnost utječe na njih. Likovnim aktivnostima djeca razvijaju zajedništvo, odgojitelji integriraju centre likovnih aktivnosti njegujući dječju kreativnost, inovatorstvo i uvođeni osjećaj za čarobni svijet umjetnosti.

2.2. Razvojne mogućnosti djece 1,5 – 3 godine u trodimenzionalnom oblikovanju

Likovni razvoj u prvom djetetovom razvojnem razdoblju kvalitativno se razlikuje od kasnijeg razdoblja, što proizlazi iz karakteristika djetetovog općeg i likovnog razvoja. Zbog razvojnih karakteristika djece u prvom razdoblju s djecom je potrebno raditi kraće, a sa starijom dulje, zbog slabije koncentracije. Također, u prvom razvojnem razdoblju likovne aktivnosti izvode se sa manje djece istodobno jer je njihov doprinos djetetovom razvoju utoliko veći i važniji. U prvom djetetovom razdoblju postavljaju se temelji na osnovi najvažnijih karakteristika djetetova likovnog razvoja na kojima se može kasnije izraditi likovno, motorički razvijeno i emocionalno i senzomotorički formirano biće (Tanay, 2016).

U razdoblju do treće godine dijete prolazi nekoliko faza u likovnom području koje na oko možda ne djeluju kao veliki razvojni napredaka, međutim, svima je jasno tko god radi s djecom da je to prvo razdoblje u njegovom životu izuzetno dinamično pa tako i "sitnice" u njegovom likovnom stvaranju čine pripremu za "velika" djela. Ni iz čega stvoriti nešto je likovno izražavanje u kojem dijete uživa u tome što je aktivno. To izražavanje jest aktivnost samo po sebi (Tanay, 2016).

Zupančić (2014) ističe da se likovno izražavanje u dobi do treće godine zove kinestetička igra što znači da djetetu nije bitan likovni rad nego kretanje što bi značilo da dijete uživa u procesu otkrivanja pojedinih materijala kojima se služi.

2.2.1. Tjelesno i zdravstveno područje

Djeca u oblikovanju trebaju imati razvijene određene vještine i sposobnosti, međutim kod svakog djeteta one se individualno razvijaju svojim tempom. Svako područje u koje spada motorika, jezično i govorno izražavanje, fizička spretnost i snaga kao i socio – emocionalni te kognitivni kontekst ima svoju jedinstvenost i proces koji se više – manje u istoj korelaciji razvijaju i čine cjelokupni razvoj djeteta.

Likovno izražavanje djece rane dobi ovisi o razvoju motorike, o njihovim spoznajnim procesima te o sposobnosti oblikovanja likovnih materijala odnosno manipuliranja likovnim materijalima (Starč i sur., 2004).

Motoričke sposobnosti razvijaju se od rođenja, odnosno već kod dojenčeta se mogu prepoznati refleksni pokreti, koji su posljedica određenih podražaja. Razvoj motorike odnosi se na korištenje vlastitog tijela tijekom rukovanja predmetima ili prilikom pokreta na svrhovit način. Osnovni pokreti su polazište za razvoj motoričkih vještina, a upravo je za likovno stvaranje potrebna fina motorika odnosno motorička spretnost. Razvoj motorike u prvoj i drugoj godini djetetova života uključuje voljne aktivnosti kao što su pokreti glave, gornjeg dijela trupa, puzanje, sjedenje, stajanje te hodanje. U okolini u kojoj dijete dobiva podražaje i motivirano je ono će istraživati nove stvari te će pokretima stjecati iskustva o sebi, okolini te stvarima oko sebe. Ujedno će stjecati motoričke vještine hvatanjem sitnih predmeta prstima i šakom što je preduvjet za razvoj motoričke osjetljivosti i tehničkih vještina. Važno je spomenuti sedam osnovnih motoričkih sposobnosti koje se mogu pratiti u predškolskoj dobi a to su: ravnoteža, koordinacija, snaga, brzina, gipkost, preciznost te izdržljivost (Starč i sur., 2004).

2.2.2. Socio – emocionalno područje

Emocionalni odaziv djeteta kod izbora motiva važan je faktor u likovnom izrazu (Tanay, 2016). Kada su u pitanju razlike između spolova Tanay (2016) ističe da u likovnom stvaranju postoje razlike pri izboru likovnih motiva te likovnom načinu izražavanja i djelomično pri izboru oblika. Npr. djevojčice vole motive koji se odnose na dom, ljudske figure i kućne ljubimce, dok dječaci prikazuju motive dinamičnijeg karaktera. Objekti promatranja koji djecu potiču na likovno stvaranje mogu biti oni koji direktno okružuju djecu i s kime/ čime djeca mogu biti emocionalno povezani.

Kada je u pitanju fenomen u promatranju umjetničkih radova tu se interpretira termin likovne aprecijacije. Likovna aprecijacija nije samo pasivno promatranje umjetničkog djela već se odnosi na emotivno povezivanje s doživljajima likovnih motiva. U tom likovnom motivu dijete uočava skladnost i izražajnost likovnih elemenata (Tanay, 2016).

2.2.3. Komunikacijsko područje

Obzirom da dijete u razdoblju od 12 mjeseci prati vlastite radnje uzvicima te uz to koristi geste kako bi bolje komuniciralo sa okolinom tako dijete i svoje likovno izražavanje započinje spontano. Likovni izraz djeteta smatra se urođenom sposobnosti komuniciranja i oblikovanja. Tu sposobnost djeca ne preuzimaju i ne uče od društvene okoline već se ona razvija u vidu spontane interakcije unutrašnjeg svijeta djeteta i njegove vanjske okoline (Starc, Obradović, Pleša, Profaca, Letica, 2004).

Djeca svoje likovno izražavanje započinju spontano i to se može gledati kao jedan vid komunikacije putem koje iskazuju sadržaje kojima se bavi njihova svijest a koji su nam inače nedostupni. To je svijet individualnih poimanja, ideja, pronalaženje i stvaranje vlastitih oblika kojima će se djeca likovno izraziti. Na taj način, dijete se od rane dobi izražava kako bi prikazalo ono što ga zanima i uzbuđuje.

2.2.4. Spoznajno područje

Spoznajnim razvojem djeca pokušaju razumjeti i sebi prilagoditi svijet koji ih okružuje. Odvija se postupnim ovladavanjem sve složenijih misaonih operacija. Taj razvoj iziskuje neke neophodne uvjete, a to su aktivna djetetova interakcija s okolinom koja ga okružuje, posredovanje djetetova iskustva i stvaranje uvjeta za razvoj misaonih strategija te pozornosti. Tijekom djetetova aktivnog djelovanja na okolinu, uporaba predmeta, ostvarivanje različitih učinaka u okolini i likovnim predmetima, kao što su, diranjem, bacanje, stiskanje, trganje, slaganje, dijete opaža međusobne odnose predmeta i njihove sličnosti i razlike (Starc, Obradović, Pleša, Profaca, Letica, 2004).

U kiparenju opće zadaće jesu spoznavanje karakteristika različitih materijala kao formiranje oblika u prostoru. U tom procesu likovnog izražavanja potrebno je djetetu osigurati sve potrebne uvjete koji su djetetu potrebni za stvaranje onoga što proizlazi iz njega na osnovi vlastitog iskustvenog spoznavanja, vlastitog otkrivanja i u samoj igri materijalom koji kod djeteta izaziva ushit i divljenje (Tanay, 2016).

2.2.5. Likovno područje

Razvoj likovnog stvaralaštva djeteta rane dobi slijedi razvoj motorike, spoznajnih procesa te mogućnosti baratanja likovnim materijalima. U likovnom razvoju djece u dobi od 1,5 do 3 godine prisutna je faza šaranja. Glavne karakteristike te faze su djetetova zainteresiranost za pokret ruke koja ostavlja tragove na papiru te uživanje u pokretima svoje ruke (Sarc i sur.,2004).

Kako se početak likovnih saznanja ostvaruje u najranijim likovnim iskustvima tako treba i stvarati uvjete da djeca od prvog dana boravka u predškolskoj ustanovi, ostvaruju najraznovrsnija i bogata likovna iskustva; treba osigurati dovoljno likovnog materijala i sredstava za rad, omogućiti što više danih iskustava – da vide, opipaju i da se, na njima svojstven način, upoznaju i manipuliraju likovnim materijalima, koji su primjeren i njihovim razvojnim potrebama i mogućnostima. Djeci treba omogućiti da svakodnevno zadovolje svoju prirodnu radoznalost za istraživanjem, traganjem, eksperimentiranjem, prerađujući svoja iskustva jer to je preduvjet likovnog stvaralaštva. Treba stvarati opuštenu i kreativnu atmosferu koja će stimulativno utjecati na dječje kreativne potencijale. Kako je od ranije poznato, istraživačke likovne igre nisu same sebi cilj. Njegujući ih svakodnevno se razvija likovna radoznalost koja je jedna od primarnih uvjeta za razvoj likovnog stvaralaštva najmlađih. (Tanay, 2016).

3. TRODIMENZIONALNO OBLIKOVANJE

Jedan od najpoznatijih načina oblikovanja je modeliranje. Uglavnom se modelira mekanim materijalima kao što su: glina, plastelin i slano tijesto. Djeca modeliraju prstima, dlanovima, ali i ostalim pomagalicama poput valjka, plastičnih uzoraka i prirodnog materijala. Pri modeliranju se najčešće koriste metode dodavanja i oduzimanja materijala. Rad glinom izuzetno je zanimljiv djeci kada rade plošne motive poput niskog reljefa, ali isto tako i motive visokog reljefa (Babić, 1978).

Šošić (2019.) također ističe da se glina ili slični elementi mogu oblikovati na razne načine, Belamarić (1986.) naglašava da su oblici štapića, valjčića, pločica, kuglica, komadića značajni simboli kako u crtežu tako i u trodimenzionalnom izražavanju. Štapići u glini jednaki su kao linija u crtežu, kuglica označava krug, pločica kvadrat, a neoblikovana glina označava postojanje nečega ili mrlju – masu u crtežu (Belamarić, 1986).

O skulpturi ili reljefu govori se ovisno koliko je taj volumen izražen u prostoru. Skulptura je oblik kojeg sagledavamo iz različitih pozicija i kutova, dok se reljef gleda samo frontalno tj. najčešće je vezan uz ravnu površinu (Šošić, 2019).

3.1. Značajke i svojstva volumena

Volumen je oblikovanje raznih i bezbrojnih prostornih oblika. "Svaki prostorni oblik ima svoj obujam i zapreminu, pa tako možemo volumen definirati kao obujam ili zapreminu nekog tijela u prostoru" (Jakubin, 1999 : 61). Volumen može biti definiran kao unutarnji prostor (npr. kuća, lopta) koji se može gledati kao volumen koji posjeduje unutarnji prostor ili pak, biti ispunjen nekom masom. Govori o dva prostorna volumena, oblika koji stvara čovjek te drugog kojeg stvara priroda. Osnovna svojstva volumena su puna plastika i reljef. Ostala svojstva proizlaze iz odnosa mase i prostora tj. načina oblikovanja volumena. Jakubin (1999) ističe da volumen po svojim prostorima može biti: puni, mali, veliki, složen, jednostavan, itd.

Punu plastiku možemo oblikovati u prostoru kao tijelo koje sagledavamo sa svih strana. Puna plastika odnosi se na kip, statuu i na mobil. Prema osnovnim likovnim karakteristikama punu plastiku možemo podijeliti na: a) monolitnu ili apsolutnu masu, b) udubljeno – ispupčenu masu, c) prošupljenu masu, d) plošnu istanjenu masu, e) linijski istanjenu masu (Jakubin, 1999). Sve karakteristike pune plastike mogu se istražiti s djecom prateći razvojne karakteristike njihove dobi sa stručnim vodstvom odgojitelja.

Reljef se odnosi na oblikovanje volumena na plohi i grana je kiparstva kojeg možemo prema visini izbočenja podijeliti u tri grupe: visoki, niski i uleknuti reljef. Visoki reljef se odnosi na izbočenja koja su vrlo velika na podlozi te djelomično povezanih oblika na toj podlozi. Niski reljef odnosi se na niska izbočenja na plohi, pa podsjeća na dvodimenzionalnu sliku a ne trodimenzionalno oblikovanje. Uleknuti reljef nastaje kada je neki prikaz uglavnom udubljen u neku plohu dok izbočenja na toj plohi nema (Jakubin, 1999).

3.2. Likovno područje u ranoj i predškolskoj dobi

Poticaji za prostorno oblikovanje proizlaze iz samog dječjeg interesa i mašte s time da djeca mogu stvarati prema promatranju, prema pamćenju i prema mašti (Tanay, 2016).

U slobodnoj igri oblikovanja djeca pokazuju poseban interes za kretanje što se očituje u dječjim radovima različitih prostornih oblika i situacija (npr. ceste, putevi, stazice...). Prilikom oblikovanja djeca nižu pločice koje mogu ići u jednom smjeru, križati se ili razdvajati se (Belamarić, 1986).

Belamarić (1986) naglašava da su najčešći u likovnim radovima djece slobodni i organizirani prostori koji nam omogućuju spoznati dječji način razmišljanja i prikaza prostora.

3.2.1. Glina

Glina je sjajna, prhka, meka, muljevita vrsta zemlje koja nastaje raspadanjem stijena. Postoji nekoliko vrsta gline, primarna takozvana porculanska zemlja i sekundarna koje se još nazivaju lončarska, ilovača i taložna glina. Za rad u predškolskim ustanovama najčešće se koristi lončarska glina koja može biti različitih boja i vrlo je podatna. Kvalitetna glina je sive, žute i plave boje, a manje kvalitetna žute, smeđe ili crvene boje (Jakubin, 1989).

Prije samoga početka rada glinom, glinu moramo pripremiti za rad: odstraniti kamenčiće, komadiće drva i ostale nečistoće. Potrebno ju je rukama dobro izmijesiti sve dok se ne lijepi za dlanove, tada postaje podatna za rad. Modeliranje odnosno oblikovanje je osnovna tehnika rada glinom (Jakubin, 1989).

Belamarić (1986), ističe kako djeca radeći sa glinom otkrivaju kakve sve načine modeliranja (oblikovanja) omogućuje svojstvo gline.

Modeliranje u glini je vrlo blisko djeci i može se provoditi na nekoliko načina. Modeliranje od jedne glinene mase – djeca gnječe, savijaju, prošupljuju, utiskuju. Modeliranje oduzimanjem od jedne mase, od jednog oblika gline djeca oduzimaju pojedine dijelove sa ili bez pomagala.

Modeliranje dodavanjem mase odnosno građenjem oblika, u kojem djeca od manjih oblika različitog likovnog karaktera slažu metodom građenja glinu u jednu cjelinu. Kombinacijom osnovnih načina modeliranja dobivamo nove prostorno plastične oblike (Jakubin, 1989).

Glina je osobito podatan i široko primjenjiv materijal u plastičnom oblikovanju. Njezinim mekanim i plastičnim karakterom omogućuje se i vrlo raznolika obrada površine oblika. Tako djeca mogu ostvariti likovno bogate teksture od glatkih do raznoliko hrapavih. Koristeći različito likovno tehnička pomagala (daščice, čačkalice...) djeca ostvaruju najrazličitije teksture (Jakubin, 1989). Tako izrađeni oblici u glini suše se na zraku ili se mogu peći. Ukoliko se glina ne želi peći, zalijeva se vodom, stvara glinena masa spremna za ponovno modeliranje (Jakubin, 1989).

3.2.2. Plastelin

Plastelin je obojeni umjetni likovni materijal za modeliranje. Mekane je teksture te time vrlo podatan. Može biti različitih boja pa je djeci vrlo zanimljiv za upotrebu. Modelirati se može gnječenjem, poravnavanjem, valjanjem, kidanjem, utiskivanjem, stanjivanjem, rezanjem (Lešin, 2022). Podatan je materijal i zbog toga je zanimljiv djeci te mogu oblikovati od njega spektakularne i zadivljujuće likovne oblike. Nema krutih i jednoznačnih linija što znači da može odabrati svoje boje, veličine i dati mašti na volju. Karakter likova koje dijete stvara od plastelina mijenja se u skladu sa djetetovim željama i upravo je to ono što stvaralaštvo pretvara u bezbrojne mogućnosti (Oren, 2006).

Nije moguća ponovna upotreba plastelina ukoliko ostane na hladnom mjestu i stvrdne se, zato ga moramo staviti na toplije mjesto kako bi ponovno dobili elastičnost. Plastelin se može kombinirati na više načina, gradeći kompozicije postavljajući ih jedan do drugoga u nizove ili gradeći skupove. Na taj način dobiva se volumen kojim se izražava kolorističke odnose u prostoru (Jakubin, 1989).

3.2.3. Lim – aluminijska folija

U odgojno obrazovnim ustanovama koristi se aluminijska folija kao jedna od tehnika prostorno plastičnog oblikovanja (Jakubin, 1989).

Aluminijska folija vrlo pogodna za reljefno likovno izražavanje, mekana je te se može lako oblikovati, kako ističe Grgurić (2003).

Aluminijsku foliju koristimo za izradu plitkih i uleknutih reljefa. Prilikom izrade reljefa potrebno je nekoliko slojeva novinskog papira ili filca kao podloga na kojoj će se vršiti utiskivanje u foliju. Likovni sadržaj koji se žele izvesti u reljefu prenosi se olovkom s tupljim vrhom, zašiljenim drvцем ili kemijskom. Što se jače utiskuje dobivaju se veća izbočenja ili udubljenja. Kod završetka reljefa premazuje se tušem kako bi tonirali foliju, a suvišni tuš skidamo. Naglašenost reljefa dobiva se skidanjem tuša sa uzvišenja i ostajanjem tuš u udubljenjima (Jakubin, 1989).

3.2.4. Drvo

Drvo je kiparski materijal koji se također često koristi u likovnoj umjetnosti te u odgojno – obrazovnom radu. Mekanije vrste drveta kao što su javor, lipa, bor i jela koje koriste za plastično oblikovanje (Jakubin, 2000).

Jakubin (1989), govori kako je osnovni način obrade drveta tesanje, rezanje te odstranjivanje suvišnih dijelova.

Na način obrade i na konačan oblik drveta utječe oblik drvenog debla, čvrstoća i njegova struktura. Drvo se može obraditi grubom ili finom obradom te se može obojati raznim bojama ili ostaviti u prirodnoj boji (Jakubin, 1989).

4. KOMPETENTNOST ODGOJITELJA I MODELI OSTVARIVANJA NJIHOVE PROFESIONALNOSTI

Da bi djetetu omogućili prilike kompetentnog participiranja odnosno aktivnog sudjelovanja potrebno je osnažiti spremnost odgajatelja. To se odnosi na stvaranje prilika u kojima djeca mogu donositi odluke o vlastitim aktivnostima te u kojima djeca imaju mogućnost izbora aktivnosti. Kako bi ostvarili takvu komunikaciju potrebno je promišljati te pažljivo oslušivati djecu i dobro razumjeti njihove perspektive (Slunjski, 2022).

Odgajatelj treba omogućiti djetetu da svoje procese slobodno izražava na svoj autentičan način. Jedan od nedostataka tradicionalne prakse jest poučavanje djece kako se nešto izražava odnosno crta, slika, konstruira. U tom smislu profesionalnost odgajatelja treba biti razumijevanje različitih dječjih ekspresija i potencijala različitih ekspresivnih medija. Nažalost tumačenje dječjih ekspresija svodi se na opis djetetova uratka u kategorijama lijepo, uredno i slično. Takvim pristupom ograničava se smisao dječjeg izražavanja jer smisao dječjeg izražavanja nije u "proizvodnji" lijepih radova niti je prava svrha njihovih ekspresija niti je dekoriranje panoa, papira ili vrtića. Od same estetike rada puno važniji kriterij je smisao koju određena ekspresija ima za njega samog. Dobro razumijevanje ekspresije djeteta neodvojivo je od razumijevanja kao teksta njegovog nastojanja (Slunjski, 2022).

4.1. Uloga odgojitelja kao voditelja likovnih aktivnosti

Uloga odgajatelja je prepoznavanje potencijala djece, dostupnost određenih likovnih tehnika, prethodna iskustva djeteta o tim tehnikama, djetetov odnos i kvalitetna komunikacija sa odgajateljem, stupanj slobode te vjera u vlastite sposobnosti. Ekspresije djeteta predstavljaju vrijedno sredstvo razumijevanja samog djeteta (Slunjski, 2022).

" A dobro razumijevanje djeteta predstavlja temelj kvalitetnog oblikovanja kurikuluma" (Slunjski, 2015 : 105).

Ako je sam odgojitelj nezainteresiran za likovnu aktivnost te ne unosi radost otkrivanja i eksperimentiranja, on to i nesvjesno prenosi na djecu te sputava njihove istraživačke i kreativne potencijale. Samo onaj odgojitelj koji je zainteresiran, koji uživa u stvaralačkom izražavanju i koji pokazuje radost otkrića za onim što djeca stvaraju, umjeti će to prenijeti na djecu i još više ih motivirati u daljnjim likovnim istraživanjima i eksperimentiranjima. Bitna je i odgojiteljeva

boja glasa, mimika, geste, ne samo riječi, što osigurava bliži odnos djeteta i odgojitelja te uspješno djelovanje na njih (Matić, 1989).

Odgojitelj je ujedno osoba koja pruža dovoljno vremena i dovoljno materijala kako bi djetetu dala mogućnost da slobodno istražuje dajući mu dovoljno prostora da u tom procesu dijete spozna što je samo uradilo i da se tome divi (Tanay, 2016).

Važno je da li odgajatelj svojim postupcima potkrepljuje aktivnost djeteta čime je na određen način i usmjerava.

Odgojitelj treba pomno osmisliti kako će ciljano voditi djecu tijekom aktivnosti uzimajući u obzir likovne sposobnosti djece u odnosu na razvojne karakteristike djece, postupno naučiti djecu obraćati pozornost na proces stvaranja potpitanjima, ako procjeni da je moguće utjecati na kreativni trenutak pronalaženja novih rješenja i maštu. Odgajatelj treba pomno odabirati raznovrstan materijal za trodimenzionalno oblikovanje i na taj način poticati i podupirati dječje stvaralaštvo - omogućiti djetetu iznošenje svojih ideja, iskustva, emocija. Uspješnost aktivnosti ovisi i o odgajateljevu poznavanju izražajnih potencijala medija koje nudi tj. njegovih mogućnosti i ograničenja (Slunjski, 2008). Posredovanjem različitim izražajnim medijima djeca imaju priliku stvoriti novu reprezentaciju temeljenu na prošlim iskustvima i istovremeno mijenjati staru (Forman, 1994).

4.2. Poticanje dječjeg stvaralaštva likovnim jezikom

Prošla su vremena kada su jednom naučene vještine mogle trajati čitav život. Svijet se mijenja. Djeca rane dobi posjeduju veliku znatiželju za upoznavanjem malih stvari ali ona nisu svjesna malih sposobnosti niti se boje svojih pogrešaka. Mi odrasli, bilo roditelji, van obitelji odgojitelji i učitelji, su kreatori koji kreiraju uvjete u kojima će dijete osnažiti svoje sposobnosti, nadopunjavati im uvjete u kojima će poticati dijete na kreativnost te ga na taj način učiti da se prilagodi svijetu koji se mijenja. Naša vjera u djetetove sposobnosti, prije svega, vitalna je za njegov razvoj (Einon, 2005).

Vrlo je važna odgovarajuća okolina i dobra podrška u praćenju djetetova razvoja. Djeca predškolske dobi su prirodno kreativnija. Ona uče radeći i njihovi talenti se razvijaju iskustvom. Mi stvaramo "iskustvenu" okolinu za djetetova iskustva i razvoj dječjeg stvaralaštva nudeći

prilike, mnoštvo materijala i povjerenja. Tako ih se potiče da budu originalna te slobodna u svom istraživanju (Einon, 2005).

Kao što je već napisano, omogućiti djeci da zadovolje svoju prirodnu radoznalost za istraživanjem, trganjem, prerađujući svoja iskustva, znatno utječe na njihov razvoj. Odgojitelj treba osigurati raznovrsne likovne materijale koji će uvelike biti dostupni djeci, treba osigurati prostor u kojim će djeca biti oslobođena straha i brige od prljana, prostor u kojem će se osjećati krajnje slobodna i nespupana. Otvarati više mogućnosti da prostor za likovno stvaralaštvo bude svuda, i u hodniku, u garderobi, na terasi, a i izvan predškolske ustanove, kao što su dvorište, park. Odgojitelj također stvara uvjete za opuštenu i kreativnu atmosferu tako što djeca spontano mogu birati položaj tijela u odnosu na podlogu. Djeca mogu čučati, klečati, sjediti, stajati. Svaka promjena u organizaciji stimulativno utječe na dječje kreativne potencijale i još više motivira na stvaralačku aktivnost (Matic, 1989).

4.3. Ometanje dječjeg likovnog stvaralaštva

Do ometanja likovnog stvaralaštva dolazi prilikom uplitanja odrasle osobe u likovni jezik djece. U samom procesu uplitanja u razvoj dječjih likovnih sposobnosti dolazi zbog nepoznavanja i nerazumijevanja tih sposobnosti od strane okoline. Odgojitelji, u najboljoj namjeri smatrajući da ciljano vode djecu u razvojnom procesu likovnog izražavanja, nehotično podučavaju dijete kako će nešto napraviti, oblikovati, nacrtati te se na taj način dijete dovodi do nezainteresiranosti za spontano likovno izražavanje. Na taj način dijete prelazi uglavnom na oponašanje prema predlošku. Crtanje djeci gotovih oblika ugrožava konstruktivan način opažanja, shvaćanja i stvaranja oblika u djece, jer djeca iako mogu prepoznati oblike oni ih ne prepoznaju i ne razumiju već ih pokušavaju oponašati (Belamarić, 1986).

Kada je u pitanju oblikovanje djece tada se može govoriti o izravnom "popravljanju" putem usmenih uputa i gledanja u predložak. Svaka intervencija u djetetovom stvaranju, također oblikovanju bez obzira koliko je osoba kompetentna ili radi to u sklopu igre narušava kod djeteta urođenu sposobnost stvaranja vlastitog oblika i iz znatiželje te istraživačke zainteresiranosti za sami proces stvaranja vlastitih oblika. U tom slučaju intervencija odrasle osobe blokira kod djece razvijanje likovnih sposobnosti i stvara u njemu određenu nesigurnost (Belamarić, 1986).

Belamarić (1986), ističe da jedan od primjera koji se često primjenjuje u praksi je nuđenje djeci slikovnice za bojanje u kojima djeca imaju već zadane oblike koje obično trebaju popuniti. Time ih se stavlja u shematizirani koncept koji za djecu ne sadrži složeni, naturalistički karakter. U takvom pristupu djeca automatski ispunjavaju oblike koji se lako urezuju u dječje pamćenje i otuda se vraćaju kada god im zatreba sličan oblik. Bojanjem tih slikovnica i ispunjavanje naturalističkih oblika djetetu daju dojam da je dijete dovoljno uspješno u rješavanju zadatka, inače nedostižnim oblicima čime se likovnost kod djeteta stavlja na nerealističnu razinu.

5. TRODIMENZIONALNO OBLIKOVANJE LIKOVNIH URADAKA DJECE RANE DOBI - METODOLOGIJA

U teorijskom dijelu rada navedena su četiri područja trodimenzionalnog oblikovanja, razvojne mogućnosti djece rane dobi (1,5 – 3 godine) u trodimenzionalnom oblikovanju te kompetentnost odgojitelja i modeli ostvarivanja njihove profesionalnosti.

Za ovo istraživanje u jasličkoj skupini djece provedena je kvalitativna metodologija pomoću literature odnosno stručnih radova te analizom dječjih prostorno – plastičnih uradaka i svakodnevnim dokumentiranjem likovnih uradaka kao i dječjeg doživljaja i napretka, npr. da li je dijete stvaralo skulpturu ili reljef i na koji način je dobivalo tijekom tog procesa oblike.

5.1. Cilj i svrha istraživanja

Spoznati – dobiti informacije o trodimenzionalnom oblikovanju dječjih uradaka djece rane dobi u različitim prostorno plastičnim materijalima.

5.2. Zadaci istraživanja

Na osnovi likovnih uradaka djece analizirati uvid u načine i značenja izražavanja djece trodimenzionalnim plastičnim materijalima.

5.3. Istraživačka pitanja i hipoteze

1. istraživačko pitanje: Da li u trodimenzionalnom oblikovanju djeca rane dobi oblikuju skulpture
2. istraživačko pitanje: Da li u trodimenzionalnom oblikovanju djeca rane dobi oblikuju reljefe
3. istraživačko pitanje: Da li djeca rane dobi namjerno ili spontano koriste određenu boju u prikazu skulpture ili reljefa

Hipoteze

Hipoteza 1: U trodimenzionalnom oblikovanju djeca rane dobi oblikuju skulpture.

Hipoteza 2: U trodimenzionalnom oblikovanju djeca rane dobi oblikuju reljefe.

Hipoteza 3: Djeca rane dobi namjerno ili spontano koriste određenu boju u prikazu skulpture ili reljefa.

5.4. Istraživačke metode i instrumenti

- bilježiti,

- fotografirati,
- dokumentirati,
- arhivirati i analizirati dječje likovne uratke.

Mjerni instrumenti

Mjerni instrumenti su dječji likovni uradci

5.5.Uzorak ispitanika – sudionici

Istraživanje je provedeno s djecom u dobi od 1,5 do 3 godine. Sudjelovalo je 19-ero djece rane dobi iz Dječjeg vrtića Karlovac.

6. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Istraživanje je provedeno od početka svibnja do srpnja 2023. godine u Dječjem vrtiću Karlovac. U istraživanju je sudjelovalo 19-ero djece u dobi od 1,5 godina do 3 godine, jedna jaslička odgojna skupina. Prilikom likovnog oblikovanja djeca pokazuju veliku zainteresiranost i zanesenost otkrivanjem materijala i manipuliranjem raznih materijala, kako bi se razvila fina motorika šake. Manipuliranjem različitim materijalima djeca otkrivaju razne načine uporabe, postupke trodimenzionalnog oblikovanja te usvajaju likovna iskustva za daljnje prostorno - plastično oblikovanje. Likovne aktivnosti oblikovanja različitih materijala imaju pozitivan učinak na sve aspekte razvoja djeteta.

Istraživačkim aktivnostima odgojitelj je došao do zaključka da djeca najčešće kod likovnog izražavanja naglašavaju ono što je njima bitno. Tijekom ovog istraživanja, svakodnevnim služenjem različitim materijalima kod djece jasličke dobi uočen je napredak u vidu dječjeg apstraktnog mišljenja, mašte i kreativnosti.

Uradci su odabrani nasumično i to od svake tehnike, te nakon odabranih uradaka provedena je analiza istih pomoću knjige "Dijete i oblik", autorice Dobrile Belamarić.

6.1. Motivacija za likovnu aktivnost i stvaralački dio – glina

Prije samog oblikovanja glinom djeci je ponuđeno da osjetilno probaju različite materijale kao što su vrećice sa žitaricama, kamenčići.

Zatim su djeca uvedena u aktivnost putem čitanja i improvizacije priče "Jako gladna gusjenica" gdje su djeca mogla uočiti oblik kuglica na štapnoj lutki gusjenice. Postavljajući podloške sa glinom za stol, djeca zainteresirano prilaze i počinju pipkati glinu. Nekolicina djece nastavlja i dalje površno pipkati glinu dok veći dio djece počinje otkidati dijelove gline i gnječiti ih na podlošku.

Uz prikaz štapne lutke postavljeno je pitanje "Kako je naša gusjenica izgledala, kako mi možemo napraviti našu gusjenicu?"

Djeca ulaze u interakciju, pokazujući, dok oblikuju glinu, svoju "gusjenicu", a ja ih motiviram da počnu oblikovati dijelove tijela gusjenice te ostale elemente koji se spominju u priči.

Uz konkretan prikaz štapne lutke gusjenice ostavljam im slobodno istraživanje gline po njihovoj vlastitoj percepciji priče.

6.1.1. Dječji likovni uradci

Slika 1:

Kaja, (2,9 godina)

Djevojčicu Kaju susret s glinom je oduševio. Djevojčica pokazuje jako veliki interes. Traži još jedan podložak i još gline nakon prvog uratka. Zadržava se gotovo sat vremena u igri. Prvo otkriva da se glina može gnječiti, a potom otkidati, utiskivati i stanjivati. Od velikog komada čupka komadiće do najsitnijeg i slaže po ploči od vanjskog ruba prema sredini. Vrlo precizna i detaljna.

Slika 2:

Lena, (3 godine)

U susretu s glinom djevojčica Lena pokazuje također veliki interes. Mijesi glinu te uživa prebacivati je iz ruke u ruku. Odlučuje se za sadržaj odabrati pločice i cijeli oblik sastavlja od pločica. Glinene pločice niže po plohi te ih utiskuje u plohu te tako dobiva određen oblik.

Slika 3:

Petar (2,3 godine)

Dječak Petar ovaj put vješto istražuje glinu. Prvo oduzima dijelove gline dio po dio. Nakon toga pincetnim hvatom neke „oduzete“ dijelove stišće a neke valja među prstićima pokušavajući napraviti kuglice. Kada sve dijelove gline oblikuje slaže ih i neke lijepi jedne do drugih. Na kraju završava sa dvije glinene kuglice koje polaže na lijevu stranu podalje od svih elemenata.

Slika 4:

Petar, (2,3 godine)

I veći komad gline , u ovom primjeru ima svoju poziciju i predstavlja simbol za sebe. Dječak vrlo spretno trga glinu i odmah je potom valja u valjčiće. Valjajući je i kotrljajući po podlozi dobiva novi oblik koji mu izaziva interes. Dječak prvo postavlja najveći komad gline a valjčiće i ostale sitnije komadiće stišće da dva prstića te raspoređuje po podlozi.

Slika 5:

Frane,(2,9 godine)

Kako je glina podatna i zanimljiva djeci pokazuje i ovo oblikovanje dječaka Franu. Od većeg komada dječak igra igru „oduzimanja“. Oduzete, manje komadiće gline slaže prema „sebi određenom“ obliku . Slaže i lijepi ih jedan do drugoga dok ne dobiva željeni oblik (iliti formu).

Slika 6:

Bruno, (2,3 godine)

U kontaktu sa glinom dječak Bruno radozno trga glinu na komadiće. Odvaja pažljivo svaki komadić te slaže po podlozi. Komadiće raspoređuje palčićem na lijevu i desnu stranu podloge. Ne pokušava ih stiskati niti mijesiti već kako ih otkida tako ih slaže.

Slika 7:

Josip,(2,3 godine)

Dječaka Josipa jako je zainteresiralo svojstvo gline da se jedan komad stalno može smanjivati i povećavati. U početku on kida veće komade, gnječi ih, stišće. Potom od tih komada čupa manje te ih utiskuje u ostatke većih komada i slaže takve (oblike jedan do drugoga).

Slika 8:

Maro, (2,1 godine)

Maro od većeg komada gline oduzima dijelove. Djelomično neoblikovane komade stavlja na podlogu. od manjih komadića stvara pločice a nazire se i oblik valjčića. Prstićima rado mijesi glinu. Neke komade ostavlja pojedinačno za sebe a neke grupira kao u hrpice.

Slika 9:

Katarina, (1,11 godina)

Djevojčica Katarina na početku nerado dira glinu. Prvo prstićem lagano tapka po glini a potom je uzima u ruku te stišće (samo sa jednom rukom). Nakon određenog vremena ostavlja veći komad gline i sa njegova kraja čupka komadiće koje slaže podalje tog većeg komada.

Slika 10:

Jan, (2,6 godina)

Dječak Jan vrlo kratko sudjeluje u igri glinom. Gnječi komad sa jednom potom drugom rukom te ga ostavlja gotovo neobrađenog.

Slika 11:

Josip, (2,3 godina)

Igra glinom nastavlja se na drugom podlošku. Ovaj put dječak Josip kombinira i manje komadiće i veće komade gline. Raspoređuje ih po cijelom podlošku. Određene, manje komadiće stišće i pretvara u kuglice a veće komade prvo pritišće o podlogu a potom valja u valjčiče. Svaki oblik kao da predstavlja nešto za sebe.

Slika 12:

Lara, (2,9 godine)

Djevojčica Lara uzima glinu te ju valja, pritišće, prebacuje iz ruke u ruku. U jednom trenutku glinu razdvaja na dva dijela pa ih pojedinačno pokušava oblikovati u lopte. Nakon oblikovanja dviju „lopti“ ponovno ih miješa tj. sljepljuje jednu do druge na podlozi.

Slika 13:

Luka, (2 godine)

Dječak Luka na početku oprezno dodiruje glinu. Ubrzo shvaća da je glina mekana te da se može razdvajati u komade i komadiće. Trga veće komade i slaže ih jedan do drugoga utiskujući u podlogu. Manje komadiće palčićem pritišće o podlogu i tako ostavlja.

6.2. Motivacija za likovnu aktivnost i stvaralački dio – Plastelin

Aktivnosti plastelinom su u većini igre relaksacija i opuštanja, one su jedan od načina da se djeca oslobode straha od "prljavog" materijala, kako ga nazivaju. Djeci sam pročitala priču, u obliku slikopriče "jako gladna gusjenica" nakon koje sam zajedno sa njima uz dobro osmišljen razgovor i poticajna pitanja grupno ponovila temu priče. Prateći dječje želje i interese te individualne mogućnosti, izabrala sam za ponuđene aktivnosti plastelin i olovku. Djeca su odabrala plastelin kao novi izazov a ja sam im pomogla da prethodna likovna iskustva povežu sa novim.

6.2.1. Dječji likovni uradci

Slika 14:

Josip, (2,3 godine)

Dječak Josip vrlo rado uzima plastelin te ga gnječi cijelim dlanom. Nakon gnječenja, čupajući plastelin slaže "gusjenicu" kako je rekao. Male komadiće slaže jedan na drugi i tako dobiva tijelo "gusjenice" a potom slaže posebno "glavu gusjenice".

Slika 15:

Ana, (3 godine)

Djevojčica uzima plastelin u sve četiri osnovne ponuđene boje. Najprije je usmjerila pažnju na funkciju plastelina a potom je spljoštila boju po boju plastelina i poravnavala na podlozi. Plastelin je oblikovala u gotovo istim okvirima (dimenzijama) od prvog do zadnjeg kruga. Na kraju je dodala dvije kuglice plastelina i usta te rekla da je to "glava gusjenice".

Slika 16:

Ana, (3 godine)

Nakon igre plastelinom te formirane "glave gusjenice" Ana miješa boje plastelina te ih gnječi u jednu jednoličnu masu. Na istu "temu" ona mijenja i dopunjuje svoje individualne mogućnosti – uređuje "krokodila". Prstićima oblikuje glavu, tijelo i rep a potom utiskuje "oči".

Slika 17:

Kaja, (2,9 godine)

U susretu sa plastelinom Kaja odabire boju po boji pojedinačno. Otkida komadić po komadić plastelina i oblikuje valjčiče koje određenim redosljedom, slaže na podlogu. Jako je usredotočena na slaganje. Modelira veće i manje, deblje i uže komade. Za "gusjenicu" pokazuje crveni najveći komad plastelina, a ostale dijelove tj. komadiće plastelina imenuje "hranom" iz priče.

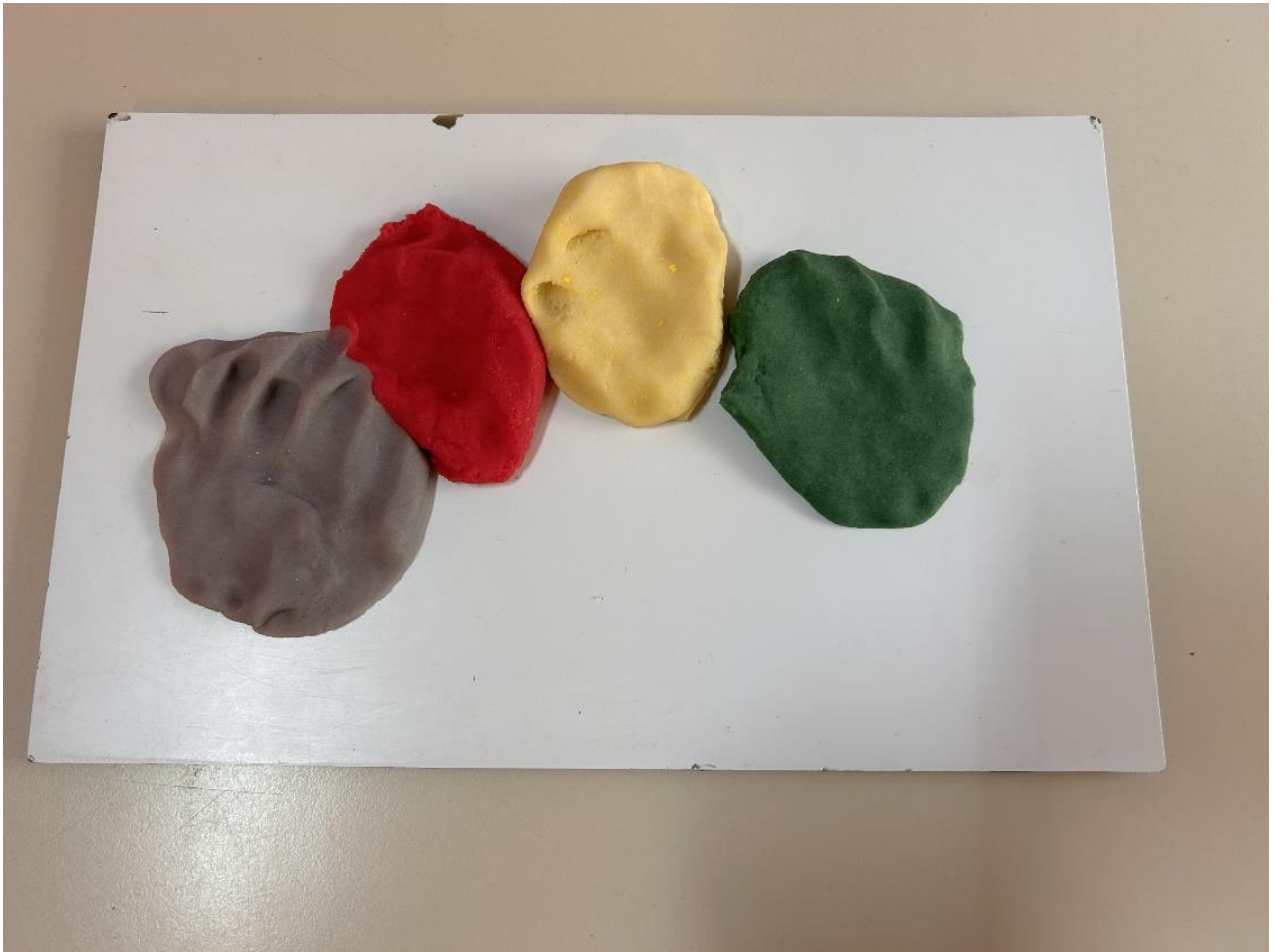
Slika 18:

Kaja, (2,9 godine)

Pokazujući veliki interes djevojčica ponovno uzima plastelin. Miješa sve četiri ponuđene boje. Uživa u samom činu gnječenja mase. Zatim oduzima komad po komad plastelina, modelira kuglice od veće prema manjoj. Poravnava kuglice dlanom, lagano utiskuje jednu na drugu ali tako da slaže i radi od najveće prema vrhu, najmanjoj. "Kolačić "za gusjenicu kaže Kaja.

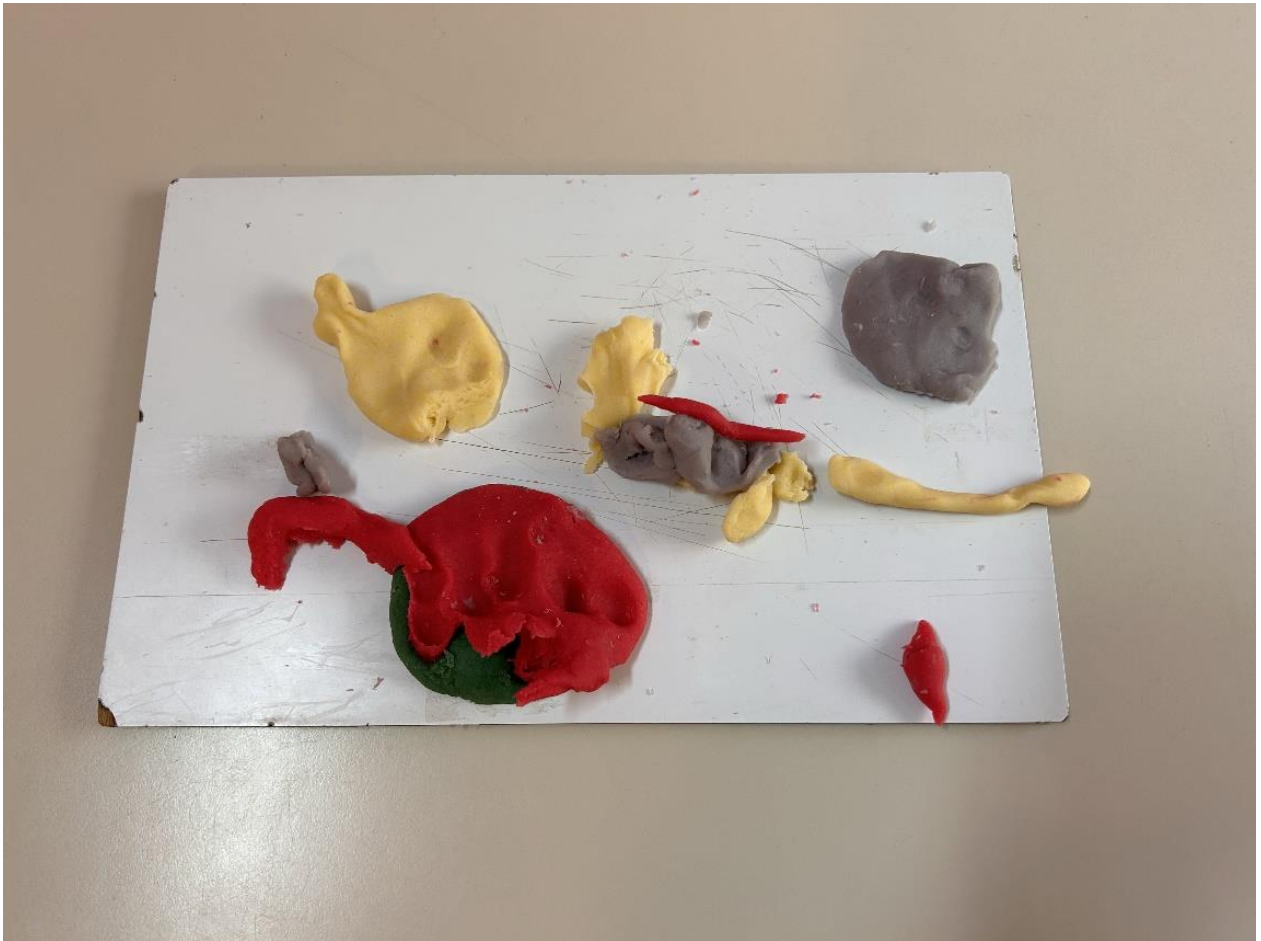
Slika 19:

Maro, (2,1 godine)

Dječak u dobi od samo dvije godine rado uzima loptice plastelina. Redom ih slaže jednu do druge, pritiskuje dlanom i spaja te time dobiva jednu cjelinu. Plastelin hladnih boja smješta na početku i kraju oblika, a tople boje sleže unutar. Stvara i zakrivljenu liniju plastelinom te na kraju plješće dlanom po "gusjenici".

Slika 20:

Petar (2,3 godine)

Dječak Petar na vrlo zanimljiv način prilazi igri plastelinom. Od ponuđenih boja plastelina uzima sve. Raspoređuje plastelin preko cijele podloge. Zelenu, žutu i plavu kuglicu postavlja na određeno mjesto te pritišće snažno o podlogu. Potom na zeleni plastelin postavlja crveni i njega pritišće preko zelenog. Nakon toga trga komadiće plastelina i valja valjčiće duže i kraće te ih lijepi jedne do drugih i jedne na druge. Ostvaruje trodimenzionalnost i stvara razlike među oblicima.

Slika 21:

Damjan, (2,8 godine)

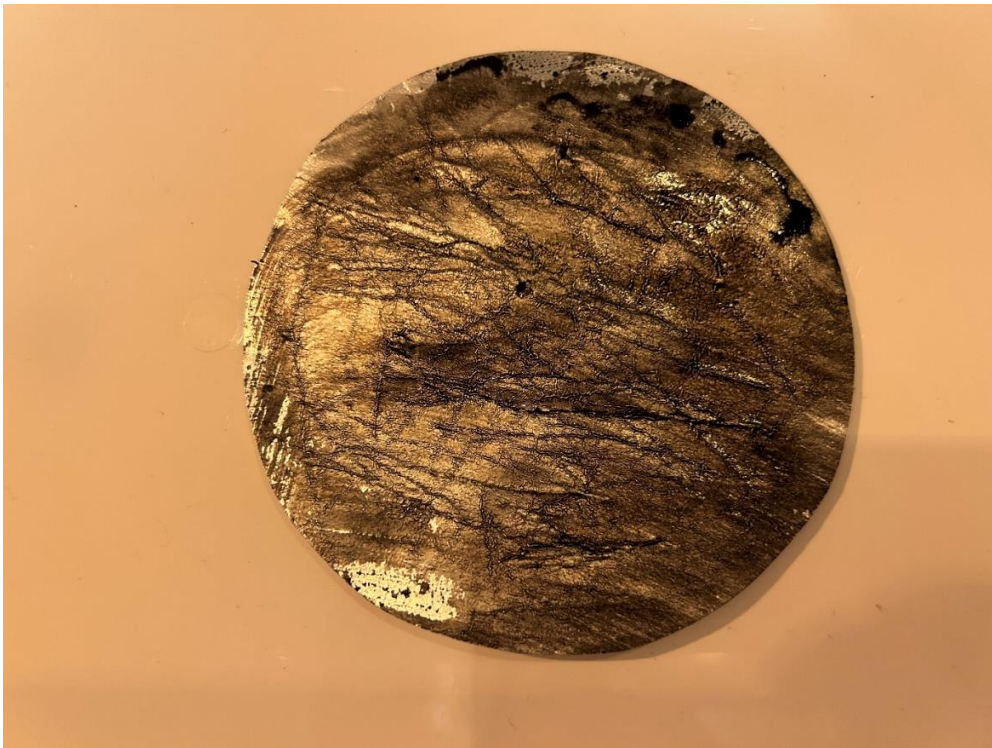
Od ponuđenog plastelina dječak se odlučuje za sve boje. Jedan po jedan plastelin gnječi, u poneki utisne prstiće i slaže na podlogu. S obzirom da dječak inače rijetko prilazi likovnim aktivnostima sudjeluje u likovnoj igri likovnim materijalima poput gline, plastelina, ovaj put ipak se nešto duže zadržava. Postavlja boje u dvije hrpice prislonjene jednu na druge.

6.3. Motivacija za likovnu aktivnost i stvaralački dio Lim (alumijska folija)

Lim kao materijal trodimenzionalnog oblikovanja nije tako čest u uporabi sa djecom rane dobi, ali je bilo izazovno ponuditi im ga. Prvo je djeci pokazan lim, potom štapii s kojima će oblikovati te im je objašnjen način rada na njemu. Slobodno su birali motive koje će prikazati. S obzirom da su to djeca jasličke dobi s velikim su interesom prihvatila aktivnost. U početku prvih poteza bilo im je malo neobično jer je štapićem trebalo jače pritisnuti da bi se dobio trag na limu. Ali nisu odustajali. Svako dijete izrazilo se na drugačiji način i stvorilo svoje umjetničko djelo.

6.3.1. Dječji likovni uradci

Slika 22:

Petar, (2,3 godine)

Dječak sa štapićem povlači linije po limu kao da šara. Najviše vuče u smjeru odozgora prema dolje i sa lijeva na desno te se ponovno vraća. Ostavlja dojam kaotičnih linija.

Slika 23:

Frane, (2,9 godine)

Dječak stvara na limu okrugle tragove poput kučice puža. Potom crta sitnije linije koje kao da nisu međusobno povezane sa zakrivljenim linijama. Uživa u stvaranju tragova na limu.

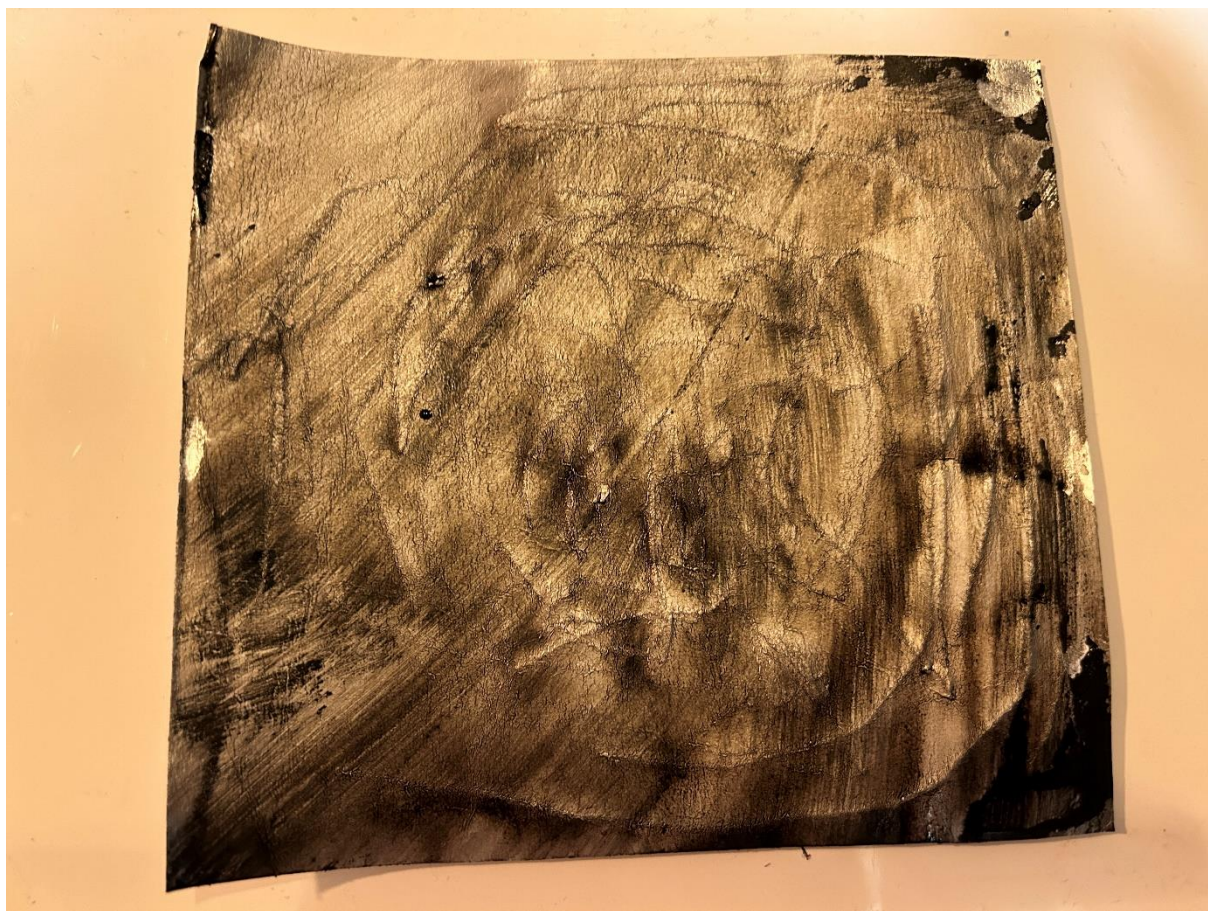
Slika 24:

Kaja, (2,9 godine)

Djevojčica Kaja prvo po limu poteže par linija neovisno jedna o drugoj. Pažljivo promatra kako štapićem ostavlja tragove u limu te stvara reljef. Govori da crta obitelj. Crta tri člana obitelji – mamu, tatu i sebe. Uživa u činu stvaranja tragova.

Slika 25:

Josip, (2,3 godine)

Dječak štapićem stvara kružne linije od najvećeg do najmanjeg. Vrlo je strpljiv i koristi cijelu ponuđenu plohu lima. Odlučuje se i za neke manje oblike crtanja. Dugo se zadržava u oblikovanju.

Slika 26:

Lena, (3 godine)

Djevojčica prvo spontano šara štapićem po limu. Nakon šaranja primjenjuje stvaranje određenih oblika kao što su manji i veći krugovi. Čak prikazuje i drugačije linije te na upit odgovara da su to cvjetići.

Slika 27:

Ana, (3 godine)

Djevojčica Ana crta više figura po limu te ih pravilno pozicionira. Radi se o ljudskim figurama sa svim dijelovima. Da naglasi oči čak je lim i bušila olovkom, a kosu je dočarala potežući linije gusto jednu do druge. Koristi i okrugle linije, kratke, isprekidane, duge.

6.4. Motivacija za likovnu aktivnost i stvaralački dio – Drvo

Ponudila sam na stolu drvene pločice raznih oblika. Manje, veće, okrugle, ovalne, fino obrađene, manje obrađene, drvene štapiće, tanje grančice, deblje grane. Oblici su bili razvrstani u platnene vrećice. Individualno sam nudila djeci vrećice iz kojih su vadila drvene pločice. Najprije su ih opipavali, okretali, promatrali što sa njima mogu a potom sve zajedno pomiješali. Izvlačili su pločicu po pločicu te stvarali prave male umjetničke skulpture.

6.4.1. Dječji likovni uradci

Slika 28:

Lena, (3 godine)

Djevojčica Lena slagala je drvca prvo u jedan red i birala je veća, ovalna drvca. Potom je na njih slagala drugi red i to opet pločice istog oblika. Skulptura je bila bogata drvcima. Trudila se slagati ih od ruba do ruba. Kada je iskoristila ovalna drvca koristila je okrugla koja je slagala u još veću visinu.

Slika 29:

Josip, (2,3)

Josip je složio pravo malo umjetničko djelo. Koristio je sve vrste ponuđenog drveta, od velikih, malih, dužih, plošnih. Na podlozi se vidi kompozicija. Duga drvca sleže kao da sa njima povezuje sve u jednu cjelinu.

Slika 30:

Frane, (2,9 godine)

Frane vrlo zanimljivo slaže drvene elemente. U desnom uglu podloge postavlja uske štapiće jedan do drugog. Potom niže u obliku pravokutnika ostala drvca. Koristi i grančice koje do tada nitko od djece nije koristio. Na sredini skulpture postavlja kompoziciju poput "mostića" i na njoj slaže oblutke u visinu.

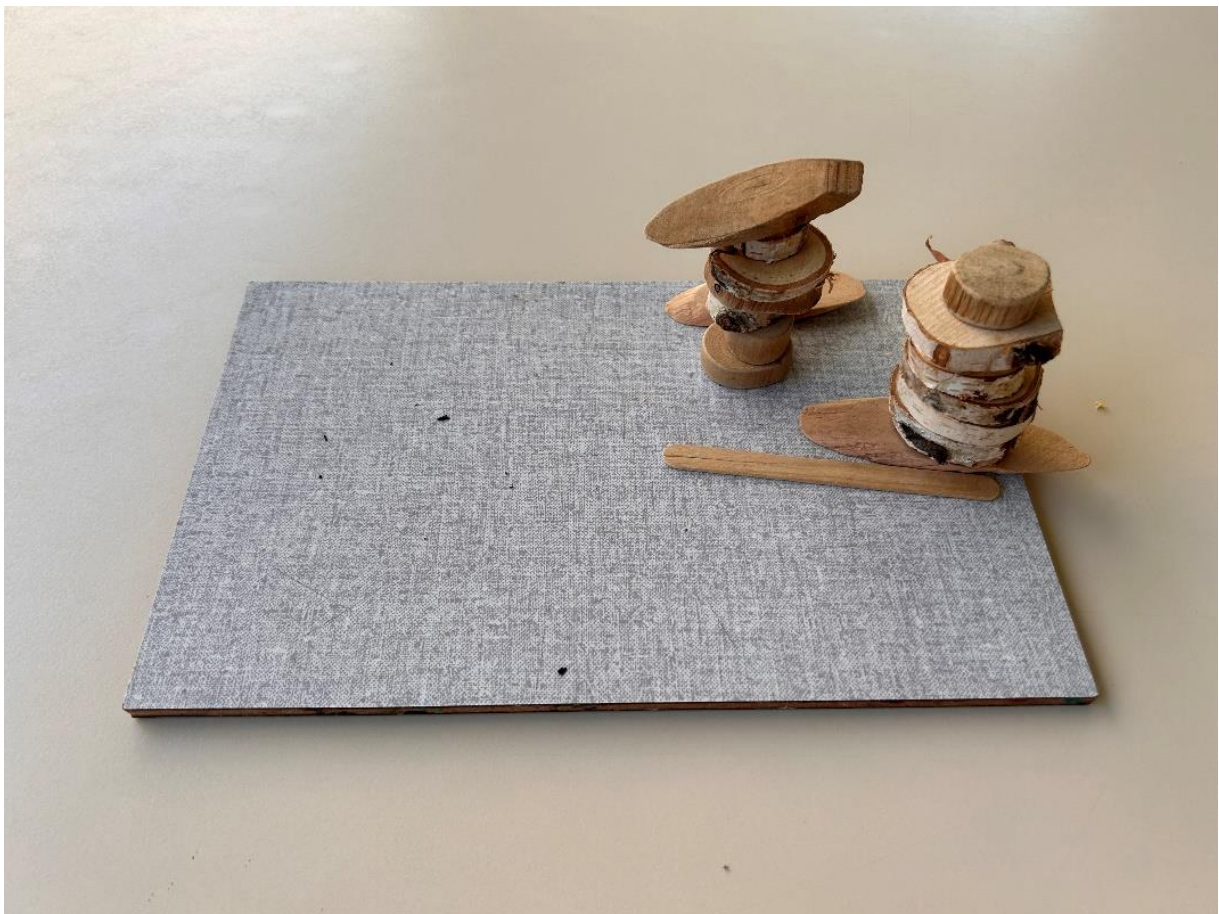
Slika 31:

Kaja, (2,9 godine)

Djevojčica Kaja izabrala je drvca okruglih i ovalnih oblika. Rasporedila ih je po podlozi tako što je prvo složila duže, ovalne pločice drveta a na krajeve je po njima rasporedila okrugle drvene oblike. Kada je bila gotova rekla je "vidi teta puno gusjenica ima"

Slika 32:

Ana, (3 godine)

Ana se odlučila za slaganje drvenih pločica na samo jednom kraju podloge. Sлагala je drvene pločice u visinu. U više navrata je izmjenjivala raspored pločica, sve dok nije bila zadovoljna. Na prvoj skulpturi je na vrh stavljala ovalnu, veću pločicu koja joj je često rušila skulpturu ali djevojčica nije odustajala. I uspjela je. Djelo je nazvala "hamburgeri".

Slika 33:

Bruno, (2,3 godine)

U slobodnoj igri dječak prvotno pozicionira drvca u jednom redu, a potom se odlučuje za slaganje u visinu. Gradi tri stupca u visinu i tako završava svoju igru.

Slika 34:

Lena, (3 godine)

Djevojčica Lena je birala isključivo okrugle oblutke odnosno drvca. Precizno ih je slagala jedan do drugoga dok nije ispunila cijelu površinu. Na upit što slaže govori da je to "jako velika gusjenica". Organizacija prostora na podlozi joj je vrlo zanimljiva.

Slika 35:

Katarina, (1,11 godina)

Najmlađa djevojčica Katarina također slaže vrlo zanimljivu kompoziciju. Vidi se red na podlozi. Duže se zadržava i slaže okrugla drvca jedan do drugoga ali i jedan na drugi. Postavlja od dva drvca na više. Dodaje i štapiće koje postavlja na okrugla drvca.

Slika 36:

Petar, (2,3 godine)

Petar je oduševio svojom skulpturom od drveta. Prvotno je postavio veliku granu preko podloge. Po njoj je slagao drvca okruglog oblika. Dodaje i štapiće kao "noge", a za cijelu skulpturu govori "da je gusjenica".

Slika 37:

Josip, (2,3 godine)

Josip je odmah uočava i koristi duge i najveće grane odnosno drvene elemente. Između njih slaže manje drvene elemente koje pokriva tankim grančicama. Desni dio ostavlja potpuno praznim.

Slika 38:

Luka, (2 godine)

Posebnu drvenu skulpturu stvara i gradi Luka. Slaže u više slojeva koristeći najprije veća okrugla drvca, potom manja, ovalna te šire plošne drvene štapiće koje postavlja u raznim smjerovima. Na vrh postavlja okrugli drveni oblatak te govori da je to "kolačić" za gusjenicu.

Slika 39:

Luka, (2 godine)

U drugoj igri opet stvara zanimljivu malu skulpturu slažući ovalne i okrugle oblike sa štapićem na vrhu. Skulptura asocira na stol i stolicu.

7. ZAKLJUČAK – ZNAČAJ OVOG ISTRAŽIVANJA

Razvojne mogućnosti djece rane dobi u trodimenzionalnom oblikovanju značajne su te imaju ključnu ulogu u razvoju djetetovih motoričkih, kognitivnih i kreativnih sposobnosti. Likovne igre su dio istraživačkih i stvaralačkih aktivnosti u kojima dijete eksperimentira različitim likovnim elementima i materijalima u kojima otkriva, istražuje, provjerava, te stvaralački objedinjuje prerađuje sva svoja saznanja i iskustva. Vrlo je važno ponuditi i prilagoditi aktivnosti dječjoj dobi i razvojnim sposobnostima, a prije svega pružiti poticajno okruženje koje će potaknuti razvoj trodimenzionalnog razumijevanja. Primjenom tehnika trodimenzionalnog oblikovanja kod djece rane dobi (1,5 – 3 godine) ona dobivaju priliku izraziti se na novi i drugačiji način. S obzirom na karakteristike materijala u području trodimenzionalnog oblikovanja djeca rane dobi imaju priliku istraživati ih iznova neograničen broj puta što se vidi iz analize likovnih uradaka u kojima djeca koriste svoju maštovitost i stvaraju umjetnička djela.

U ovom radu proveden je empirijski dio kojim bi se istražio način i značenje dječjih uradaka djece rane dobi koji daju uvid u tehnike trodimenzionalnog oblikovanja gline, plastelina, drva i alufolije. Analizom dječjih uradaka u kojima su korištene tehnike trodimenzionalnog oblikovanja vidi se da djeca rane dobi oblikuju skulpture i reljef te namjerno koriste određenu boju u prikazu skulpture i reljefa. Time su hipoteze potvrđene.

Iako je većini djece bio prvi put oblikovati određenim tehnikama trodimenzionalnog oblikovanja, djeca su bila vrlo maštovita i kreativna i s velikim interesom u aktivnosti su predano trodimenzionalno oblikovala svoje umjetničko djelo. Smatra se da bi se ovakva istraživanja kod djece rane dobi mogla nastaviti gdje bi se dobili vrlo iznenađujući rezultati u području razvoja likovnog potencijala djece rane dobi.

8. LITERATURA

1. Babić, A. (1978). Promatranje likovnih djela u osnovnoj školi: priručnik za nastavnike. Školska knjiga.
2. Batušić, S. (1959). *Pregled povijesti umjetnosti*. Školska knjiga.
3. Belamarić, D., & Musić, J. (1986). *Dijete i oblik: likovni jezik predškolske djece: knjiga za odgajatelje, roditelje, pedagoge, psihologe, psihijatre*. Školska knjiga.
4. Brkić, N. (1973). Tehnologija slikarstva, vajarstva i ikonografija. Beograd: Umetnička akademija.
5. Dijete, vrtić, obitelj : Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima, Vol. 21 No. 79, 2015. <https://hrcak.srce.hr/172745>
6. Einon, D., & Galar, I. Z. (2005). *Igre stvaralice: za djecu 2-5 godina:[prepoznajte i potaknite prirodne talente svojega djeteta]*. Profil International.
7. Grgurić, N., & Jakubin, M. (1996). *Vizualno-likovni odgoj i obrazovanje: metodički priručnik*. Educa.
8. Grgurić, N., Pavlinić, D., & Brekalo, Z. (2003). *Oblikovanje papirom, alufolijom i didaktički neoblikovanim materijalima*. Educa.
9. Herzog, J., Bačlija Sušić, B., & Županić Benić, M. (2018). Samoprocjena profesionalnih kompetencija studenata ranoga i predškolskog odgoja i obrazovanja u provođenju likovnih i glazbenih aktivnosti s djecom. Nova prisutnost: časopis za intelektualna i duhovna pitanja, 16(3), 579-592. <https://hrcak.srce.hr/209171>
10. Hrvatska, R. (2014). Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje. Preuzeto s <http://www.azoo.hr/images/strucni2015/Nacionalnikurikulum-za-rani-i-predskolski-odgoj-i-obrazovanje.pdf>, 22, 2018.
11. Huzjak, M. (2006). DAROVITOST, TALENT I KREATIVNOST U ODGOJNOM PROCESU. *Odgajne znanosti*, 8 (1(11)), 289-300. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/26205>
12. Jakubin, M. (1989). *Osnove likovnog jezika i likovne tehnike: priručnik za likovnu kulturu*. Institut za prdagoška istraživanja Filozovskog fakulteta Sveučilišta.
13. Jakubin, M. (1999). *Likovni jezik i likovne tehnike: temeljni pojmovi*. Educa.
14. Klobas, U. (2021). Stajališta odgajatelja o aktivnim likovnim metodama i oblicima rada na osnovi profesionalnog razvoja. *Varaždinski učitelj: digitalni stručni časopis za odgoj i obrazovanje*, 4(6), 158-166. <https://hrcak.srce.hr/254547>

15. Kučina, V. (1991). Oblikovanje keramike: priručnik za nastavnike, odgajatelje i učenike. Školska knjiga.
16. Lučić, K. (2007). Odgojiteljska profesija u suvremenoj odgojno-obrazovnoj ustanovi. *Odgojne znanosti*, 9(1 (13)), 151-165. <https://hrcak.srce.hr/file/32805>
17. Matić, R., Adamović, N., Bojković, D. S., Leka, M., Krsmanović, M., Katić, M., & Šuković, L. (1989). *Igre i aktivnosti dece*. Nova prosveta.
18. Matijević, R. (1998). Kiparstvo: o materijalima i tehnikama trodimenzionalne umjetnosti. *Drvo znanja : enciklopedijski časopis za mladež* 2, 14, 43-46
19. Milić, S. (2007). Razvoj kreativnog kurikuluma. *Metodički ogledi: časopis za filozofiju odgoja*, 14(2), 67-82. <https://hrcak.srce.hr/20772>
20. Novaković, S., Tomljenović, Z., & Rončević, A. (2016). Monitoring and Documenting Preschool Children's Fine Art Creation. *Croatian Journal of Education: Hrvatski časopis za odgoj i obrazovanje*, 18(Sp. Ed. 2), 187-198. <https://hrcak.srce.hr/171673>
21. Peic, M. (1991). *Pristup likovnom djelu*. Školska knjiga.
22. Slunjski, E. (2015). *Izvan okvira: kvalitativni iskoraci u shvaćanju i oblikovanju predškolskog kurikuluma*. Zagreb: Element.
23. Slunjski, E., Šagud, M., & Branša-Žganec, A. (2006). Kompetencije odgojitelja u vrtiću–organizaciji koja uči. *Pedagogijska istraživanja*, 3(1), 45-57. <https://hrcak.srce.hr/139311>
24. Starc, B. (2004). *Osobine i psihološki uvjeti razvoja djeteta predškolske dobi: priručnik za odgajatelje, roditelje i sve koji odgajaju djecu predškolske dobi*. Golden marketing-Tehnička knjiga.
25. Stöcklin-Meier, S. (2009). „Oblikujmo papir i učimo kroz igru“. *Harfa. Split Slika*, 31.
26. Szanton, S. (2000). *Kurikulum za jaslice. Razvojno-primjereni program za djecu od 0 do, 3*.
27. Šarančić, S. (2014). 'Dobrobiti likovnog stvaralaštva', *Napredak*, 154(1-2), str. 91-104. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/138833>
28. Tanay, E. R. (1995). *Tehnike likovnog izražavanja: od olovke do kompjutora*. Zagreb: Zaklada Zakej.